

опрацюйте один і той же факт з різних боків та джерел. Якщо розпочати використовувати засоби інформаційної гігієни, то ситуація із симбіозом освітнього а інформаційного середовища буде мати високі показники ефективності, що вплине на якість освітнього процесу, зокрема здобувачів другого та третього освітніх рівнів.

Література:

1. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про вищу освіту»(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004). URL: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/zakon-ukrajini-pro-vischu-osvitu-vidomosti2014.html>

2. Бауман З. Соціальні мережі – це пастка. URL: <http://www.zbruc.eu/node/47024>

3. Лісовський П. М. Маніпуляція свідомістю: сутність, структура, механізм у сучасному трансформаційному суспільстві (соціально-філософський аналіз. Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2006. 200 с.

4. Савела Є. Інформаційна гігієна у сучасному суспільстві. *Природа та сутність людини: конструювання майбутнього в умовах пост-правди*: матеріали Регіон. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 20 листоп. 2020 р.). Дніпро: ДДУВС, 2021. С. 68-69.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-266-4/84>

КОНФЛІКТНІСТЬ ТА АГРЕСИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ФАКТОРИ РИЗИКУ БЛАГОПОЛУЧЧЯ СІМ'Ї

Кобильнік Л. М.

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Запоріжжя, Україна

Сімейне життя вимагає від людини різноманіття знань і умінь, джерелом формування яких є, насамперед, батьківська сім'я. Разом з тим, все частіше дослідники, що займаються вивченням проблем сучасної сім'ї, відзначають падіння її психологічного потенціалу та

престижу сімейних цінностей, збільшення числа розлучень і зниження народжуваності, підвищення ризику схильності дітей до неврозів через неблагополучний психологічний клімат в сім'ї.

В роботах В. Сатир виділяється два типи сімей: зріла і проблемна. Авторка вважає, що члени зрілої сім'ї почуваються вільно один з одним, не соромляться говорити про свої почуття. Все, що вони відчувають (розчарування, страх, біль, гнів, критика, жарт, похвала), може бути висловлено. Зріла сім'я здатна до продуктивного і узгодженого планування свого життя, однак, якщо щось в плані порушується, вона може спокійно прийняти й оцінити ці зміни. Члени зрілої сім'ї здатні без паніки реагувати на життєві ситуації. У зрілій родині добре видно, що людське життя і почуття людей – це найвища цінність [2, с.23].

Серед позитивних характеристик благополучних сімейних відносин К. Роджерс виділяє відданість і співробітництво; спілкування, що припускає відкрите самовираження; гнучкість відносин та самостійність. Вчений акцентує увагу на тому, що в дисгармонійних сім'ях позитивних актів взаємодії між членами сім'ї менше, ніж негативних. При цьому, позитивних актів до сторонніх осіб зберігається більше, ніж до членів своєї сім'ї [1, с. 30].

Найбільш поширеними факторами, які спричиняють успіх чи невдачу в шлюбі за Н.С. Троценко [4], є особисті якості подружжя та їх вміння вирішувати всілякі проблеми, бути в гармонії один з одним. При відсутності цих умінь нерідко виникають конфліктні ситуації як наслідок несумісності між подружжям. Важливо враховувати й індивідуально-психологічні особливості кожного з подружжя. Раціональним і комплексним показником їх індивідуальності може служити тип особистості: найбільш поширеною причиною подружніх конфліктів, а також розлучень є «несхожість характерів», несумісність подружжя.

Більшість дослідників психології сім'ї відмічають значущість дошлюбного періоду на подальше благополуччя родини та виділяють наступні дошлюбні фактори ризику: ранній вік наречених (у нас такий вік негласно вважають для чоловіка до 20 років, для жінки до 18 років); пізній вік наречених (для Заходу таким віком є: для чоловіка – 40-45 років, для жінки – 30-35 років, для нас: для чоловіка – 30-32 роки, для жінки – 25-27 років); перевищення віку дружини щодо віку чоловіка; наявність у дружини вищої освіти; міського походження; гетерогенність статусу; соціально-демографічна різниця в походженні; відсутність братів і сестер у дружини; відсутність сестер у чоловіка; несталі відносин до шлюбу; негативне ставлення батьків до шлюбу; дуже короткий або занадто тривалий період знайомства; дошлюбна вагітність; наявність друзів протилежної статі [1, с. 48].

Серед факторів ризику також слід розглядати підвищену конфліктність та агресивність майбутнього подружжя. Під конфліктністю ми розглядаємо інтегральну властивість особистості, що припускає частоту ескалації й вступу особистості у конфлікти та визначається комплексною дією чинників: психологічних (темперамент, агресивність, ригідність, низька саморегуляція, актуальний емоційний стан, соціально-психологічні установки і цінності, компетентність у спілкуванні та ін.), соціальних (умови життя й діяльності, особливості середовища й соціального оточення, загальний рівень культури та ін.) [5].

Агресивність ми розглядаємо як психічне явище, що виражається у прагненні до насильницьких дій у міжособистісних стосунках, може бути властивістю особистості і навіть рисою характеру як результатом недостатнього виховання чи симптомом психічного захворювання. Агресивність розвивається в дитячому і підлітковому віці. Порушення емоційних взаємодій в батьківській сім'ї можуть призвести до формування агресивної індивідуальності, оскільки вони «деформують особистість, перешкоджають формуванню одних її сторін, підкоряють собі інші... З'являється тривожність як постійна властивість особистості, і звідси очікування агресії і готовність чинити опір їй, навіть завдаючи превентивні удари» [3, с. 121].

В нашому дослідженні ми вирішили виявити рівень конфліктності та агресивності здобувачок вищої освіти, які в майбутньому планують створити родини. Від жінки багато в чому залежить психологічний клімат родини, тому важливо встановити наскільки дівчата готові до порозуміння з партнером, які стратегії поведінки в конфлікті вони обирають. З цією метою ми використали Методику Басса-Даркі для діагностики агресивності та Опитувальник К.Томаса «Визначення способів регулювання конфліктів».

Експериментальне вивчення показників агресивності і ворожості здобувачок закладу вищої освіти (табл. 1) показало, що 60,00% дівчат мають високі показники індексу агресивності особистості (30,00% обстежених – підвищений рівень, 10,00% обстежених – високий рівень).

Таблиця 1

Розподіл показників за індексами агресивності і ворожості

Індекс	Рівні прояву у відсотках (%)				
	низький	середній	підвищений	високий	дуже високий
агресивності	15	25	30	10	20
ворожості	-	20	40	20	20

Привертає увагу, що 20,00% дівчат мають дуже високий рівень агресивності, що характеризується наявністю деструктивних тенденцій у сфері суб'єктно-суб'єктних відносин. Отримані нами дані свідчать про наявність активних зовнішніх реакцій агресії у сучасних дівчат стосовно конкретних осіб, що у майбутньому може спричинити сімейні конфлікти.

Також виявлено високі показники індексу ворожості у 80,00% дівчат (40,00% обстежених мають підвищений рівень, 20,00% обстежених – високий рівень та 20,00% обстежених – дуже високий рівень ворожості). Високий і дуже високий рівні ворожості (по 20,00% обстежених відповідно) свідчать про негативні почуття та оцінки дівчат до інших людей. Детальний аналіз проявів агресії у здобувачок представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Дослідження рівня агресивності за методикою Басса-Даркі

Види агресії	Рівні прояву у відсотках (%)		
	низький	середній	високий
Фізична агресія (ФА)	35	30	35
Вербальна агресія (ВА)	6	59	35
Непряма агресивність (НА)	12	53	35
Негативізм (Н)	12	41	47
Роздратування (Р)	18	53	29
Підозрілість (П)	12	35	53
Образа (О)	29	53	18
Почуття провини (ЧВ)	18	29	53

В розрізі шкал відмічаємо високий рівень підозрілості (53,00%), почуття провини (53,00%) та негативізму (47,00%). Отримані нами дані свідчать, що сучасним дівчатам притаманні загальна негативна та недовірлива позиція щодо оточуючих. Оскільки сімейно-шлюбні стосунки будуються на коханні, повазі, взаємній довірі один до одного дана негативна позиція дівчат стосовно майбутнього чоловіка та членів його сім'ї може спровокувати сімейні конфлікти та виступати фактором ризику благополуччя родини.

Експериментальне вивчення стилів поведінки в конфлікті здобувачок вищої освіти показало високим рівень використання стилю пристосування – 85,00% обстежених у сукупності (з них 35,00% обстежених мають середній та 50,00% обстежених високий показник), тобто, у будь-якій ситуації дівчата пристосовуються та уникають прямого конфлікту. Виявлено, що 90,00% дівчат обирають стиль поведінки у конфліктній ситуації компроміс (з них 50,00% обстежених середній та 40,00% обстежених високий рівень). Результати дослідження показали, що 85,00% дівчат у конфліктних ситуаціях обирають стиль співпраці (з них 55,00% обстежених середній та 30,00% обстежених

високий рівень). Суперництво проявляється на низькому рівні у 75,00% випробуваних, а уникнення 65,00% обстежуваних. Шукають підтримку у конфліктній ситуації 80,00% дівчат (65,00% обстежених – середній та 15,00% обстежених високий показник), що свідчить про несамотійність та уникнення відповідальності. Виявлено, що шукають альтернативні шляхи вирішення конфліктних ситуацій, тобто обирають партнерство, 85,00% дівчат (з них 55,00% середніх обстежених і 30,00% обстежених високий рівень).

Таким чином, проведене нами дослідження вказує на необхідність психологічної підготовки здобувачок до шлюбу й сімейного життя, вивчення індивідуальних особливостей їх особистості, формування психологічної компетентності щодо особливостей взаємин у сім'ї.

Література:

1. Психологія сім'ї. Конспект лекцій /Укладач Ушакова І.М. Харків, 2017.
2. Сатир В. Как строить себя и свою семью. М.: Педагогика-пресс, 1992.
3. Томчук С.М., Томчук М.І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі: [монографія] Вінниця: КВНЗ «ВАНУ», 2018.
4. Троценко Н.Є Фактори сімейного благополуччя. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33688722.pdf>
5. Словник Психологія конфлікту. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/24905/1/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D1%83.pdf>